

ASD-EAST Bilješke za predavače

Uvod

Svrha ASD-EAST bilješki za predavače je pružiti smjernice o ASD-EAST materijalima za edukacije. Materijali slijede ASD-EAST Curriculum (vidi zasebni dokument), koji odražava potrebe stručnjaka edukacijskih rehabilitatora kako su identificirane u ASD-EAST izvješću o mapiranju.

Odabir predavača

Pri odabiru predavača uzimalo se u obzir iskustvo i uvjerljivo prezentiranje materijala. Predavači moraju biti svjesni razlike u potrebama i perspektivi između posebnih i redovnih škola. Polaznici edukacije će željeti postavljati pitanja te mogu biti sumnjičavi ako predavač ima ograničeno iskustvo u svom području (redovno ili posebno okruženje). Korisno je ako predavač ima iskustva u području koje vam prezentira i ako se osjeća ugodno dok odgovara na određena postavljena određena pitanja. Predavačima će biti korisno da unaprijed pripreme ideje za primjere i scenarije. Ljudi vole čuti stvarne priče. To čini edukaciju uspješnom i pomaže učiteljima da od nje imaju korist.

Akcijski bodovi

Na kraju svakog Modula koristite slajd refleksije kako biste učitelji smislili tri stvari koje su naučili iz pojedinog Modula i tri stvari koje bi željeli primijeniti u svojim školama. Naglasak bi trebao biti na pokušaju i pomoći usmjeravanja učitelja u izmjenama i prilagodabama u njihovoj školi ili učionici. Nadamo se da će edukacije potaknuti stručnjaci na promjene u svojoj praksi. Ako odvojite malo vremena za refleksiju o edukaciji i razmišljanju kako naučeno implementirati u svojoj školi, povećat će se šanse da će sudionici edukaciju smatrati praktičnom i korisnom.

Moduli

Moduli 1, 2, 3 i 5 edukacije dostupni su u dva različita formata - jedan prikladan za stručnjaci koje radi u posebnim školama, a drugi za stručnjaci u redovnim školama - u najboljem slučaju s djecom u dobi od 4 do 11 godina. Možda ćete trebati prilagoditi ili kombinirati elemente dviju prezentacija prema vašim sudionicima.

Modul 4 dostupan je u kraćoj uvodnoj razini i naprednijoj verziji. Odaberite onaj koji odgovara vašem nastavnom stilu i prethodnom znanju vaših sudionika.

Modul 1 Komunikacija (Verbalna)

Ovaj modul prikladan je za stručnjake iz redovnih škola ili one koji podučavaju djecu koja kao sredstvo komunikacije koriste ekspresivni jezik (3-4 ili više riječi).

Slajd 3 – Aktivnost za probijanje leda

Tražite od grupe da zamisle životinju te da se bez korištenja verbalne komunikacije smjeste na određeno mjesto u liniji s obzirom na visinu životinje koju su zamislili. Ako postoji veliki broj sudionika (20 ili više), možete ih podijeliti u manje grupe, od približno 10 sudionika. Sudionici imaju 2 minute za ovu aktivnost- naglasite im kako bi trebali biti brzi.

Nemojte im pomagati ni na koji način i naglasite koliko je važno da ne koriste verbalnu komunikaciju. Cilj je da otkriju različite načine komunikacije. Na kraju vježbe neka se zadrže u liniji i neka kažu koju su životinju zamislili.

Kada se sudionici smjeste natrag na svoje mjesto, pitajte ih o njihovim iskustvima- posebno o tome kako su se osjećali kada nisu mogli učinkovito komunicirati. Ovaj slajd ne bi trebao trajati duže od 10 minuta.

Slajd 4

Raspravite o tome kako je komunikacija dvosmjerna aktivnost- referirajući se na prethodnu aktivnost i to kako su se sudionici osjećali.

Slajd 5 i 6

Proširite natuknice. Svakoj dodajte primjere kako bi sudionici bolje razumjeli.

Slajd 7 i 8

Možda ćete morati opisati zašto su ove tehnike korisne učenicima s autizmom. Naglasite koliko je spora obrada auditivnih informacija te kako se ta sposobnost dodatno smanjuje kada je dijete pod stresom. Nije nepristojno smanjiti svoj verbalni iskaz- to zapravo pomaže učenicima sa obradom auditivnih informacija.

Slajd 10

Ovaj slajd je uvod u tri podnaslova koji objašnjavaju korištenje ekspresivnog jezika u komunikaciji. Detaljnije ćete objasniti u sljedećim slajdovima.

Slajd 11

Potaknite sudionike da provedu nekoliko minuta razmišljajući o svojim učenicima, te da si zabilježe područja u kojima njihovi učenici trebaju podršku.

Slajd 12

Ovo su praktične ideje za poticanje komunikacije učenika. Pružite primjere kako bi sudionici bolje razumjeli ovaj slajd.

Slajd 16 i 17

Ovo su korisni resursi na engleskom. Ako postoji nešto slično na vašem jeziku, to podijelite.

Slajd 18

Podijelite grupu u dvije- svaka neka ode na jednu stranu prostorije. Neka se primaknu jedna drugoj toliko da mogu razgovarati. Razmak može biti različit za pojedine osobe npr. netko tko je sramežljiv se možda neće htjeti toliko približiti kao netko tko nije. Neka zatim svaki sudionik napravi još jedan korak prema drugom sudioniku. Osjećaju li se nelagodno? Zastrašeno? Neka sada naprave dva koraka unazad. Osjećaju li se sada da su predaleko? Ako imate hula-hup možete ga iskoristiti za demonstraciju ugodnog razmaka za komunikaciju. Ako nemate, koristite ispružene ruke

za demonstraciju prikladnog razmaka. Zapamtite da osobe s autizmom ne moraju osjećati nelagodu ako je razmak s osobom s kojom komuniciraju premali. Važno ih je na jasan način podučiti prikladnom razmaku.

Slajd 19

Podrška u razgovoru može biti izrađena za učenike.

Slajd 20

Korištenje riječi “očekivano” i “neočekivano” radije nego “ispravno” i “krivo”, povežite sa “Socijalnim mišljenjem”, koje je objašnjeno u Modulu 3.

Slajd 21

Podučavanje korištenja “glasovne skale” kroz igru uloga može biti izuzetno učinkovito. Ako imate primjere “glasovnih skala”, pokažite ih sudionicima.

Slajd 22

Mnogo djece s autizmom ne iniciraju komunikaciju i treba ih naučiti što sve mogu dobiti iz komunikacije (osim zadovoljavanja njihovih trenutnih potreba). Također trebaju naučiti o socijalno prihvatljivim ponašanjima koja se od njih očekuju prilikom razgovora.

Slajd 23

Nakon podučavanja specifičnih vještina, važno je kreirati mnogo različitih prilika u kojima ih učenici mogu vježbati.

Modul 1 Komunikacija (Predjezična)

Ova verzija Modula 1 prikladna je za stručnjake koji rade uglavnom sa djecom koja ne koriste govor u svrhu komunikacije ili koja ga koriste, ali vrlo ograničeno.

Slajd 3 – Aktivnost za probijanje leda

Tražite od grupe da zamisle životinju te da se bez korištenja verbalne komunikacije smjeste na određeno mjesto u liniji s obzirom na visinu životinje koju su zamislili. Ako postoji veliki broj sudionika (20 ili više), možete ih podijeliti u manje grupe, od približno 10 sudionika. Sudionici imaju 2 minute za ovu aktivnost- naglasite im kako bi trebali biti brzi.

Nemojte im pomagati ni na koji način i naglasite koliko je važno da ne koriste verbalnu komunikaciju. Cilj je da otkriju različite načine komunikacije. Na kraju vježbe neka se zadrže u liniji i neka kažu koju su životinju zamislili.

Kada se sudionici smjeste natrag na svoje mjesto, pitajte ih o njihovim iskustvima- posebno o tome kako su se osjećali kada nisu mogli učinkovito komunicirati. Ovaj slajd ne bi trebao trajati duže od 10 minuta.

Slajd 4

Raspravite o tome kako je komunikacija dvosmjerna aktivnost- referirajući se na prethodnu aktivnost i to kako su se sudionici osjećali.

Slajd 5

Naglasite kako je svaki učenik različit. Mogu imati sve od navedenih teškoća ili samo neke.

Slajd 7

Prva natuknica je najvažnija. **Govorimo previše.** Dijete može imati teškoća s razumijevanjem onoga što govorimo, unatoč tome, u izazovnim situacijama često imamo potrebu mnogo govoriti. Pobrinite se da dajete primjere npr. Učiteljica zamoli dijete da prestane činiti ono što trenutno čini te da sjedne na stolicu pa kaže: "Možeš li, molim te, doći i sjesti ovdje Ivane?" Kada Ivan ne reagira, učiteljica može ponoviti to pitanje parafrazirajući rečenicu: "Dođi, sjedni ovdje, molim te Ivane." Kada Ivan i dalje ne reagira, ona može koristiti "oštriji" ton i reći: "Ivane, sjedni!" te gestu koja pokazuje gdje treba sjesti. Ivan će vrlo vjerojatno sjesti zato što je uputa koju je dobio bila kratka i jasna te je učiteljica zadobila njegovu pažnju jer ga je prvo pozvala imenom. Ivana ne smeta ni što učiteljica nije koristila frazu "molim te".

Slajd 8

Naglasiti kako se djecu ne treba prisiljavati da koriste kontakt očima. Često ga tražimo kako bismo osigurali da nas dijete sluša. Ali kontakt očima može biti izuzetno izazovan za djecu s autizmom.

Slajd 10

Ovu fotografiju potrebno je objasniti. Prvi korak u komunikaciji je zahtijevanje željenog predmeta. Primjerice, nemojte dopustiti učeniku da samo uzme iz ormarića nešto što želi. Ako na ormarić stavite fotografije onoga što je u njemu, učenik može izabrati fotografiju predmeta koji želi. Zatim mogu razmijeniti tu fotografiju s odraslom osobom za predmet koji žele. To se zove komunikacijska razmjena. Dijete uči ostvariti interakciju s drugom osobom kako bi zadovoljilo svoje potrebe. Neka djeca mogu uzeti ruku druge osobe i voditi ju do predmeta koji žele. Pitajte sudionike mogu li se sjetiti još nekih primjera u kojima djeca zahtijevaju na sličan način.

Slajd 11

PECS, (Picture Exchange Communication System) sustav komunikacije putem razmjene slika, je metoda kojom možete podučiti osnovne korake u komunikaciji. Ima 6 faza koje se uče po redu. Važno je ne propustiti rane faze i početi sa 4,5 ili 6.

Slajd 12

Video prikazuje prve 4 faze PECS-a.

Privitak 1 transkript: Video sa razmjenom slika

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=s2CyA-lRakI&feature=youtu.be>

Slajd 13

Demonstrirajte prve 4 faze i potaknite sudionike na vježbu u grupicama od 3. **Omogućite pristup materijalima (sličicama i rečeničnim trakama).**

Slajd 14 i 15

Objasnite detaljnije važnost svake natuknice. Pružite mnoštvo primjera iz vlastite prakse za posljednje dvije natuknice iz 15. slajda.

Slajd 16, 17, 18, 19

Možda želite pokazati vlastite primjere različitih PECS knjižica, tako da sudionicima prikažete kako mogu biti organizirane na različite načine npr. po temi.

Slajd 20

Umetnite poveznice na lokalne webstranice ili YouTube klipove na vašem jeziku.

Slajd 21-24

Prije nego što krenete na sljedeće slajdove, budite sigurni da poznate korištene znakove. Ako imate alternativni jednostavni znakovni jezik, zamijenite ga sa videom koji to prikazuje te omogućite poveznice sa tim znakovnim jezikom.

Privitak 2 transkript: jednostavni znakovni jezik

Slajd 22

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=eJYeyYpcxgg&feature=youtu.be>

Slajd 25

Ako imate fizičke primjere asistivne tehnologije, pokažite ih sudionicima. Možda ćete htjeti zamijeniti i fotografije na prezentaciji.

Modul 2 Razvijanje emocionalne regulacije (Redovne škole)

Slajd 4

Važno je naglasiti da ova ponašanja mogu imati i druge uzroke. Ona se često pojačavaju kada učenik postane slabije emocionalno reguliran.

Slajd 6

Maslow (1943, 1954) je u tvrdio da su ljudi motivirani za ostvarivanje određenih potreba te da pri tome određene potrebe imaju prednost pred drugima. Naše bazične potrebe se odnose na fizičko preživljavanje i to će biti ono što prvenstveno motivira naše ponašanje. Jednom kada je ta razina ostvarena, slijedi potreba za emocionalnom stabilnošću i sigurnošću. Ako je dijete emocionalno disregulirano, neće biti u spremno za učenje i neće biti u stanju ostvariti puni akademski potencijal.

Slajd 8

Kratko objašnjenje (bez puno detalja) svakog faktora i koja je uloga učitelja u podržavanju učenika.

Slajd 9

Ovaj slajd uvodi četiri koraka učenja emocionalne regulacije. Važno je započeti s prvim korakom, čak i kod učenika koji funkcioniraju na višoj razini.

Slajd 10

Osigurajte da učitelji provedu značajan dio vremena na 'ugodnim' emocijama sa svojim učenicima (*sretan* ili *OK*). Osigurajte da je ovaj dio dobro usvojen prije prelaska na suprotne emocije (*tužan* ili *nisam OK*). Ove emocije je potrebno jasno naglasiti učeniku dok doživljavaju taj osjećaj, npr. „*O, vidim da jedeš čips! Sretan si.*“

Upamtite da učenici možda koriste širok raspon emocionalnog rječnika u akademskom radu, ali možda ne razumiju što to znači za njih. Važno je zapamtiti da, neovisno o akademskim sposobnostima učenika, ne smijemo stvarati pretpostavke o razini emocionalnog razumijevanja. Zbog toga je važno krenuti od početka prilikom podučavanja emocionalnom razumijevanju.

Slajd 11

Podučavanje učenika da imenuje slike ili izraze lica ili emotikone nije učenje stvarnog razumijevanja emocionalnih stanja. To je tek povezivanje riječi i slika.

Slajd 12

Korištenje crteža „čovječuljka“ za označavanje fizičkih promjena uparenih s određenom emocijom pomaže djeci u vizualizaciji mnogih promjena koje mogu biti više očite ili unutarnje i teže uočljive.

Ova aktivnost može biti napravljena individualno ili u manjim grupama. Pripremite crtež čovječuljka na A4 formatu za svako dijete i zamolite ih da razmisle o tome što se događa unutar i van tijela povezano uz određenu emociju. Naglasite promjene u facijalnoj ekspresiji, disanju, tonu glasa i sl. Crtajte po čovječuljku i imenujte. Na rubu papira nabrojite situacije koje mogu izazvati ove emocije.

Slajd 15

Odredite zajedno s djetetom različite boje i brojeve koje predstavljaju emocije. Možda će vas iznenaditi koje boje oni biraju – npr. ako je njihova omiljena boja crvena, možda će tu boju povezati sa srećom, a ne s ljutnjom. Budite svjesni da neki učenici razumiju samo ograničen raspon emocionalnih stanja.

Slajdovi 16 i 17

Uključite bilo koje primjere skala koje želite podijeliti. Prosljeđivanje primjera skala sudionicima da ih pogledaju i prouče može biti vrlo korisno.

Slajdovi 18 i 19

„Igra konopca“ je aktivnost skaliranja/mjerenja koja može biti korištena s pojedinim učenikom, ali je učinkovitija prilikom rada u grupi.

Nabavite veliko uže sa znakom *Vrlo sretan* na jednom kraju i znakom *Vrlo zabrinut* ili *Vrlo uzrujan* na drugom kraju užeta te znakom *Neutralan* u sredini. Pročitajte ili pokažite različite scenarije i mjerite kako ta situacija utječe na različite učenike – oni će se trebati pomicati na različite pozicije na užetu ovisno o svojim osjećajima. Izaberite primjere s kojima se učenici mogu poistovjetiti. Scenariji mogu uključiti:

1. Dolaziš u školu i uočavaš da je zatvorena.
2. Pozvan si na rođendansku zabavu kolege iz razreda. Ne poznaješ druge dobro, ali si u dobrim odnosima s njima.
3. U kući si svoje tete na posebnoj blagdanskoj večeri, ali saznaješ da ona kuha nešto što ti ne voliš jesti.
4. Ideš na nastavu. Učitelj je ljut na mnoge učenike jer nisu dovršili domaću zadaću, ali ti si svoju napravila.
5. Kupio si nešto u trgovini i blagajnik ti nije dobro uzvratio ostatak. Dao ti je 20kn previše.
6. Zaboravila si pogledati zadnju epizodu omiljene televizijske emisije.
7. Rođak ti vraća knjigu koju je posudio od tebe. Primjećuješ malu mrlju od tinte na zadnjoj stranici koje tamo ranije nije bilo.
8. Tvoja mama najavljuje da cijela obitelj ide na kampiranje u Liku za vrijeme ljetnih praznika.
9. Ozlijedio si nogu na tjelesnom. Učitelj kaže da ćeš možda morati u bolnicu da ti pregledaju ozljedu.
10. Mama ti je spremila pogrešan sendvič i sada imaš bratov ručak sa sobom.

Nakon svakog pitanja pitajte različite učenike zašto bi se osjećali na opisani način i naglasite ideju da nema krivog ili ispravnog načina kako se osjećamo te da svi imamo različite emocionalne odgovore na iste situacije.

Slajd 20

Koristite resurse i tehnike slične crtežu čovječuljka kako bi s učenikom izradili knjižicu o složenijim emocijama koju onda učenik može kasnije pogledati i koristiti.

Slajd 22

Zapamtite da djeca s autizmom neće spontano povezivati ponašanja, misli i emocije.

Slajd 23

“Rani znakovi upozorenja” su fine promjene koje se događaju između ugodnih i neugodnih emocionalnih stanja. Mnogi učenici prilikom promjena emocionalnih stanja nemaju znakove upozorenja, ne uočavaju razloge za ta događanja te ne pokazuju promjene u facijalnoj ekspresiji. Primjeri mogućih ranih znakova upozorenja su ponavljajući pokreti ili glasanja, žvakanje odjeće, prstiju ili predmeta, stiskanje šaka i sl. Za neke učenike važno je da su odrasle osobe svjesne ranih znakova upozorenja te da preusmjere ili prekinu neugodna stanja prije eskalacije. Bolje funkcionirajući učenici mogu se podučavati što mogu raditi kada prepoznaju rane znakove upozorenja. Ovo može zahtijevati mnogo uvježbavanja i poticanja te mnogo vremena prije nego budu sposobni samostalno identificirati ove znakove i koristiti strategije.

Slajd 24

Ideja „Emocionalnog alata“ (koju je razvio Tony Attwood) odnosi se na razvijanje različitih tipova „alata“ koji će pomoći u teškoćama povezanim s neugodnim emocijama (npr. anksioznost, ljutnja, depresija i sl.). Podijelite neke primjere alata ili kutija sa sudionicima uključujući neke promjere sa slajda 23. „Prijateljska ruka pomoći“ su slike ili napisana imena ljudi koji s djetetom imaju dobru vezu i povezani su s određenim mjestom na ruci. Napravite vizualne upute crtanjem okolo njihove ruke i povezivanjem svakog mjesta s određenim ljubimcem ili osobom. Ideja je identificirati različite ljude u školi ili kod kuće koji im mogu pomoći kada imaju problem ili su uznemireni. Ova ideja se koristi u „Zaštićujućim ponašanjima“ (Di Margetts 1990).

Slajd 25

U slučaju da imate dobre lokalne resurse ili strategije, ovdje ih uključite. Možete podijeliti kratke primjere vježbi disanja i ideja za samo-masažu sa sudionicima. Ovdje se nalazi nekoliko ideja koje možete koristiti:

Samo-masaža

- Trljajte dlanove jedan o drugi vrlo brzo dok ne postanu vrlo topli i tada ih postavite preko svojih očiju i osjetite toplinu kako se prenosi na vaše lice.
- Masirajte područje oko ramena i ključne kosti koristeći kažiprst i srednji prst suprotne ruke.
- Stavite prste u svoje uši i slušajte otkucaje svoga srca. Koncentrirajte se na taj pravilan ritmički zvuk.
- Stavite svoj palac iza ušne školjke i radite male krugove po ušnoj školjki koristeći srednji prst.
- Koristeći obje ruke, započnite na središnjem dijelu čela i nježno tapkajte prstima preko vrha glave sve do potiljka i vrata te istim putem nazad.
- Nježno pritisnite vrh nosa i zatim nježno pritisnite područje ispod očiju.

Vježbe disanja

- Držite obje ruke ispred sebe i nježno puhnite prema jagodicama svakog prsta uključujući i palac kao što bi puhali svjećice na rođendanskoj torti.
- Duboko udahnite, zatvorite nos i napušite obraze kao da ronite ispod površine vode. Brojite do tri i polagano izdahnite. Ponovite 2 do 3 puta.
- Dok dišete, kratko ponjušite 3 do 4 puta i zatim polagano izdahnite.
- Duboko udahnite i polagano izdahnite proizvodeći zvuk poput 'rikanja' lava!
- Duboko udahnite i dok izdišete zamislite da ispuhujete plamen poput bacača plamena. Zamislite koliko daleko će plamen dosegnuti!
- Polagano udahnite i polagano izdahnite. Ponovite više puta; zamislite da je vaš dah poput valova koji se kotrljaju naprijed i nazad s plimom.
- Duboko udahnite i polagano pušite balon. Zamislite da balon postaje sve veći i veći. Zatvorite oči i pustite da balon lagano pluta u vis.
- Duboko udahnite i ustima oblikujte slovo O. Izdahnite polagano i mirno. Kad ispušete sav zrak, ponovo duboko udahnite.
- Stavite ruke na trbuh i osjetite kako se trbuh kreće naprijed svakim udisajem. Izdahnite i osjetite kako se trbuh kreće nazad. Ponovite nekoliko puta.
- Udahnite i dok izdišete spojite usne i pjevušite. Vidite možete li postići golicanje usana. Zatim vidite možete li pjevušenje premjestiti u nos ili u glavu.

Slajdovi 26 i 27

Dijete neće koristiti sve navedene strategije. Izaberite samo ono što je korisno ili što daje rezultate kod određenog učenika.

Slajd 28

Koristeći vizualne skripte ili upute podučavajte učenika kako reagirati kada iskusi različite vrste emocija i situacija. Socijalne priče mogu biti korisne u tome (detaljnije objašnjenje u 3. Modulu).

Slajd 29

Bazirane na tehnikama kognitivno bihevioralne terapije, Zone regulacije su program koji koristi četiri boje kao pomoć učeniku u identificiranju svojih osjećaja i razina pobuđenosti i nudi strategije za pomoć u emocionalnoj regulaciji. Razumijevanjem kako primijetiti tjelesne signale, prepoznati okidače, razumjeti socijalni kontekst i uvažiti kako njihovo ponašanje utječe na druge oko njih, učenici usvajaju i poboljšavaju emocionalnu kontrolu, senzornu regulaciju, svijest o sebi i vještine rješavanja problema.

Ovaj resurs je dostupan preko raznih online trgovina.

Slajd 30

Prosocijalna ponašanja – različita ponašanja suosjećanja i empatije kao što su pomaganje drugima, dijeljenje, tješjenje, zabrinutost ili tuga zbog drugih kao i suradnja s drugima.

Za ove vještine trebat će vremena i mogu se učiti u odgovarajućoj situaciji. Povežite prethodna iskustva sa sadašnjom situacijom budući da je učeniku teško generalizirati.

Modul 2 Razvijanje emocionalne regulacije (Posebne škole)

Slajd 4

Važno je naglasiti da ova ponašanja mogu imati i druge uzroke. Ona se često pojačavaju kada učenik postane slabije emocionalno reguliran.

Slajd 6

Maslow (1943, 1954) je u tvrdio da su ljudi motivirani za ostvarivanje određenih potreba te da pri tome određene potrebe imaju prednost pred drugima. Naše bazične potrebe se odnose na fizičko preživljavanje i to će biti ono što prvenstveno motivira naše ponašanje. Jednom kada je ta razina ostvarena, slijedi potreba za emocionalnom stabilnošću i sigurnošću. Ako je dijete emocionalno disregulirano, neće biti u spremno za učenje i neće biti u stanju ostvariti puni akademski potencijal.

Slajd 8

Kratko objašnjenje (bez puno detalja) svakog faktora i koja je uloga učitelja u podržavanju učenika.

Slajd 9

Ovaj slajd uvodi tri koraka učenja emocionalne regulacije. Četvrti korak je objašnjen u verziji za redovne škole ovog modula.

Slajd 10

Osigurajte da učitelji provedu značajan dio vremena na 'ugodnim' emocijama sa svojim učenicima (*sretan* ili *OK*). Osigurajte da je ovaj dio dobro usvojen prije prelaska na suprotne emocije (*tužan* ili *nisam OK*). Ove emocije je potrebno jasno naglasiti učeniku dok doživljavaju taj osjećaj, npr. „*O, vidim da jedeš čips! Sretan si.*“

Slajd 11

Podučavanje učenika da imenuje slike ili izraze lica ili emotikone nije učenje stvarnom razumijevanju emocionalnih stanja. To je tek povezivanje riječi i slika.

Slajd 12

Korisna aktivnost s funkcionalnijim učenicima može biti crtanje i označavanje fizičkih promjena na crtežu čovječuljka tijekom određene emocije. Ohrabrite ih da prepoznaju koje situacije kod njih izazivaju takve osjećaje.

Slajd 15

Odredite zajedno s djetetom različite boje i brojeve koje predstavljaju emocije. Možda će vas iznenaditi koje boje oni biraju – npr. ako je njihova omiljena boja crvena, možda će tu boju povezati sa srećom, a ne s ljutnjom. Za većinu učenika skala od 1 do 5 će biti sasvim dovoljna. Budite svjesni da neki učenici razumiju samo ograničen raspon emocionalnih stanja (*dobro, sretan, tužan*).

Slajdovi 16 i 17

Uključite bilo koje primjere skala koje želite podijeliti. Prosljeđivanje primjera skala sudionicima da ih pogledaju i prouče može biti vrlo korisno.

Slajd 19

Podijelite sudionike u grupe od po četvero ili petero i svakoj grupi dodijelite jednostavnu emociju, npr. *sretan, tužan, ljut, zabrinut*. Ako je riječ o većoj grupi, možda ćete više puta upotrijebiti istu emociju. Zadatak za svaku grupu će biti da, koristeći crtež čovječuljka na A3 formatu papira, razmisle o tome što se događa izvan i unutar tijela za vrijeme određene emocije. Naglasite stvari poput izraza lica, disanja, tona glasa i sl. Crtajte po čovječuljku i imenujte. Na rubu papira nabrojite situacije koje mogu izazvati ove emocije.

Ova vrsta aktivnosti se može raditi individualno s učenikom ili s manjom grupom.

Slajd 20

Zapamtite da djeca s autizmom neće spontano povezivati ponašanja, misli i emocije.

Slajd 21

“Rani znakovi upozorenja” su fine promjene koje se događaju između ugodnih i neugodnih emocionalnih stanja. Mnogi učenici prilikom promjena emocionalnih stanja nemaju znakove upozorenja, ne uočavaju razloge za ta

događanja te ne pokazuju promjene u facijalnoj ekspresiji. Primjeri mogućih ranih znakova upozorenja su ponavljajući pokreti ili glasanja, žvakanje odjeće, prstiju ili predmeta, stiskanje šaka i al. Za neke učenike važno je da su odrasle osobe svjesne ranih znakova upozorenja te da preusmjere ili prekinu neugodna stanja prije eskalacije. Bolje funkcionirajući učenici mogu se podučavati što mogu raditi kada prepoznaju rane znakove upozorenja. Ovo može zahtijevati mnogo uvježbavanja i poticanja te mnogo vremena prije nego budu sposobni samostalno identificirati ove znakove i koristiti strategije.

Slajdovi 22 i 23

Ideja „Emocionalnog alata“ (koju je razvio Tony Attwood) odnosi se na razvijanje različitih tipova „alata“ koji će pomoći u teškoćama povezanim s neugodnim emocijama (npr. anksioznost, ljutnja, depresija i sl.). Podijelite neke primjere alata ili kutija sa sudionicima uključujući neke promjere sa slajda 23. „Prijateljska ruka pomoći“ su slike ili napisana imena ljudi koji s djetetom imaju dobru vezu i povezani su s određenim mjestom na ruci. Napravite vizualne upute crtanjem okolo njihove ruke i povezivanjem svakog mjesta s određenim ljubimcem ili osobom. Ideja je identificirati različite ljude u školi ili kod kuće koji im mogu pomoći kada imaju problem ili su uznemireni. Ova ideja se koristi u „Zaštićujućim ponašanjima“ (Di Margetts 1990).

Slajd 25

U slučaju da imate dobre lokalne resurse ili strategije, ovdje ih uključite. Možete podijeliti kratke primjere vježbi disanja i ideja za samo-masažu sa sudionicima. Ovdje se nalazi nekoliko ideja koje možete koristiti:

Samo-masaža

- Trljajte dlanove jedan o drugi vrlo brzo dok ne postanu vrlo topli i tada ih postavite preko svojih očiju i osjetite toplinu kako se prenosi na vaše lice.
- Masirajte područje oko ramena i ključne kosti koristeći kažiprst i srednji prst suprotne ruke.
- Stavite prste u svoje uši i slušajte otkucaje svoga srca. Koncentrirajte se na taj pravilan ritmički zvuk.
- Stavite svoj palac iza ušne školjke i radite male krugove po ušnoj školjki koristeći srednji prst.
- Koristeći obje ruke, započnite na središnjem dijelu čela i nježno tapkajte prstima preko vrha glave sve do potiljka i vrata te istim putem nazad.
- Nježno pritisnite vrh nosa i zatim nježno pritisnite područje ispod očiju.

Vježbe disanja

- Držite obje ruke ispred sebe i nježno puhnite prema jagodicama svakog prsta uključujući i palac kao što bi puhali svjećice na rođendanskoj torti.
- Duboko udahnite, zatvorite nos i napušite obraze kao da ronite ispod površine vode. Brojite do tri i polagano izdahnite. Ponovite 2 do 3 puta.
- Dok dišete, kratko ponjušite 3 do 4 puta i zatim polagano izdahnite.
- Duboko udahnite i polagano izdahnite proizvodeći zvuk poput 'rikanja' lava!
- Duboko udahnite i dok izdišete zamislite da ispuhujete plamen poput bacača plamena. Zamislite koliko daleko će plamen dosegnuti!
- Polagano udahnite i polagano izdahnite. Ponovite više puta; zamislite da je vaš dah poput valova koji se kotrljaju naprijed i nazad s plimom.
- Duboko udahnite i polagano pušite balon. Zamislite da balon postaje sve veći i veći. Zatvorite oči i pustite da balon lagano pluta u vis.

- Duboko udahnite i ustima oblikujte slovo O. Izdahnite polagano i mirno. Kad ispušete sav zrak, ponovo duboko udahnite.
- Stavite ruke na trbuh i osjetite kako se trbuh kreće naprijed svakim udisajem. Izdahnite i osjetite kako se trbuh kreće nazad. Ponovite nekoliko puta.
- Udahnite i dok izdišete spojite usne i pjevušite. Vidite možete li postići golicanje usana. Zatim vidite možete li pjevušenje premjestiti u nos ili u glavu.

Slajdovi 26 i 27

Dijete neće koristiti sve navedene strategije. Izaberite samo ono što je korisno ili što daje rezultate kod određenog učenika.

Modul 3 Socijalne vještine (Redovne škole)

Slajd 3

Upamtite da će profil svakog učenika biti različit. Ovo su samo promjeri nekih mogućih teškoća u socijalizaciji.

Slajd 5

Prije pokazivanje slajda, pitajte sudionike što su po njima socijalne vještine. Možda ćete željeti slajd dopuniti i nekim dodatnim vještinama.

Slajdovi 7 i 8

Ovi slajdovi mogu se koristiti kao ček lista za provjeru kojim vještinama je potrebno podučiti učenika.

Slajd 10

Razvijanje vještina konverzacije je detaljnije objašnjeno u 1. Modulu.

Slajd 11

Zamijenite kulturalno prikladnim tradicionalnim igrama iz vašeg kraja ili zemlje.

Slajd 12

Ako imate primjere vizualne podrške, socijalnih priča ili skripti, podijelite ih sudionicima da ih pogledaju.

Slajd 13

Ovu tehniku treba koristiti kada je mlada osoba dio grupe (grupna igra ili grupna aktivnost). Možda ćete poželjeti koristiti vizualni znak za označavanje „smrzavanja“. Uvježbavajte „smrzavanje“ prije nego ga uvedete u aktivnost tako da svi znaju da se trebaju zaustaviti i ostati mirni i tihi.

Slajd 17

Ovaj slajd predstavlja vizualni prikaz kako su misli, ponašanja i osjećaji povezani. Djeca s autizmom trebaju naučiti da svaki od ovih procesa utječe jedan na drugi – tako npr. učinak misli nije izoliran. Naše misli utječu na naše ponašanje i sl. Koncept Socijalnog razmišljanja nam pomaže u podučavanju toga.

Slajd 18

Ova je knjiga dostupna u mnogim online trgovinama. Postoje i Španjolska i Francuska verzija knjige. Pogodna je za korištenje s djecom od šest godina nadalje.

Slajd 19

Ove riječi su bit Vokabulara socijalnog detektiva koji je predstavljen u knjizi „Ti si socijalni detektiv“ (“You are a Social Detective”).

Studenti uče osmisliti 'očekivano' ponašanje koristeći alate Socijalnog detektiva (oči, uši i mozak) i osmisliti što je 'pametni pogodak' (što radi većina drugih oko njih) i razviti vlastito 'socijalnu mudrost' (pozitivno ime za socijalne vještine). Ako ne koriste svoje vještine socijalnog detektiva, mogu 'nasumično/luckasto pogađati' i ponašati se 'neočekivano'. Drugi ljudi mogu imati 'neugodne' misli o njima (uočite da se riječi *krivo* ili *loše* ne koriste za opisivanje ponašanja ili misli drugih).

Slajd 20

Ovaj koncept može biti korišten s učenicima jednom kada su uvedeni koncepti 'očekivano' ili 'neočekivano'.

Slajdovi 21 i 22

Molimo, pokažite sudionicima različite primjere Biheviornalnog mapiranja i naglasite raznolikost specifičnih socijalnih situacija koje se mogu koristiti kao teme za biheviornalnu mapu.

Slajdovi 24 i 25

Primjeri situacija i kako proizvesti socijalnu biheviornalnu mapu.

Slajd 26

Dajte svakoj grupi papir A3 formata sa zaglavljima slajdova 24 i 25. Pobrinite se da sudionici izaberu vrlo specifične situacije – nemojte izabirati općenite situacije jer ih je teže upariti s mapom. Možda ćete poželjeti pročitati listu socijalnih situacija koje mogu uzeti u obzir prije započinjanja aktivnosti. Ako imate kopiju knjige, možete ju proslijediti sudionicima da je pogledaju.

Slajd 29

Dok dijelite primjere s cijelom grupom – možete proslijediti sudionicima druge primjere papirnatih socijalnih priča da ih pogledaju dok vi prezentirate sljedeća četiri slajda.

Slajdovi 32-38

Ovi slajdovi detaljno opisuju kako kreirati razgovor u stripu s mladom osobom slijedeći specifičnu socijalnu situaciju ili socijalni nesporazum. Možete poželjeti ubaciti primjere iz stvarnog života i predstaviti ih sudionicima.

Modul 3 Socijalne vještine (Posebne škole)

Slajd 3

Prije pokazivanje slajda pitajte sudionike što su po njima socijalne vještine. Možda ćete željeti slajd dopuniti i nekim dodatnim vještinama.

Slajd 5

Naglasite da je profil društvenosti različit za svakog učenika. Također i osobnost može utjecati na socijalne vještine – dijete može po prirodi biti introvert ili ekstrovert. Ovo je različito od djetetovog autizma.

Slajdovi 7 i 8

Ovi slajdovi mogu se koristiti kao ček lista za provjeru kojim vještinama je potrebno podučiti učenika.

Slajd 9

Učitelji često podcjenjuju važnost podučavanja vještinama igranja budući da većina djece prirodno usvoji ove vještine do pete godine. Ove vještine čine bazu za uspješne socijalne interakcije. Djeca s autizmom po prirodi nemaju ove vještine i treba ih pojedinačno podučavati njima.

Slajd 10

Ovo je razvoj vještina igranja. Krenite od razine koju učenik ne može demonstrirati i započnite s podučavanjem.

Slajd 11

Intenzivna interakcija je tehnika dizajnirana kako bi pomogla ljudima u nižim stadijima razvoja (autizam ili značajne intelektualne teškoće). Djeluje na sposobnosti interakcije - kako uživati u druženju s drugim ljudima. Povezati se, komunicirati, znati, razumjeti i prakticirati rutine komunikacije. Ovaj pristup podučava i razvija vještine kao što su: upotreba i razumijevanje kontakta očima, izrazi lica, vokalizacije koje vode govoru, izmjenjivanje u razgovoru i struktura razgovora. Pristup je razvio Dave Hewett koji je osnovao Institut za intenzivnu interakciju. Više informacija može se pronaći na www.intensiveinteraction.org

Slajd 12

Kad započinjete interakciju s djetetom, trebate imati na umu da ga ne vodite – vi pratite djetetove interese i radite njegovim tempom (ne vašim). Ako imate primjere korištenja tih tehnika s učenikom, podijelite ih sa sudionicima.

Slajd 13

Važno je rezervirati vrijeme za razvoj vještina igranja. Na ovaj način se djeca uče socijalizirati. Podijelite aktivnosti i ideje i s roditeljima ili skrbnicima.

Slajd 14

U parovima ili u malim skupinama, sudionici razgovaraju o tome kako bi razvijali socijalne vještine kroz igru koristeći jednostavne predmete koji bi trebali biti dostupni u većini učionica. Dodijelite jedan od predmeta s lijeve strane slajda svakoj grupi da mogu raspravljati kako se taj predmet može učinkovito koristiti za razvijanje vještina igranja navedenih na desnoj strani slajda. Dajte svakoj grupi priliku da za povratne informacije prije nego što krenete dalje.

Slajdovi 15 i 16

Zamijenite kulturalno prikladnim tradicionalnim igrama iz vašeg kraja ili zemlje.

Slajd 19

Dok dijelite primjere s cijelom grupom – možete prosljediti sudionicima druge primjere papirnatih socijalnih priča da ih pogledaju dok vi prezentirate sljedeća četiri slajda

Slajd 20

Možete zamoliti sudionike da pročitaju različite uvodne, središnje dijelove ili zaključke priča koje gledaju.

Slajd 25

Sudionici trebaju zamisliti određenog učenika i situaciju te početi pisati socijalnu priču, bilo pojedinačno ili u manjim grupama.

Predavači trebaju kružiti među njima i savjetovati sudionike koliko je potrebno. Ako ostane vremena, dobrovoljci mogu pročitati primjere koje su napisali.

Modul 4 Senzorne potrebe (redovne i posebne škole) – uvodna verzija

Slajd 4

Ukratko predstavite sedam osjetila. Svaki će se sustav osjetila proučavati pojedinačno kasnije u prezentaciji.

Korisni izvor je ovdje: http://www.7senses.org.au/wp-content/uploads/2013/09/7-Senses-Street-Day-What-are-the-7-Senses_.pdf

Slajd 5

Objasnite ukratko o tome kako su senzorne razlike jedinstvene za svakog pojedinca. Pojedinac može biti hiper i hiporeagibilan s bilo kojim od osjetila.

Slajd 6

Ne trošite puno vremena na ovaj slajd jer će u narednim slajdovima biti opširniji opis.

Slajd 8

Ne trošite puno vremena na ovaj slajd jer će u narednim slajdovima biti opširniji opis

Slajd 9

Ovaj slajd opisuje razlike u vizualnoj obradi. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života.

Slajd 11

Ovaj slajd opisuje razlike u auditivnoj obradi informacija. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života.

Slajd 13

Ovaj slajd opisuje razlike u olfaktornoj i gustativnoj obradi informacija. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života.

Slajd 15

Pitajte sudionike „Kako izgleda i kako se osjećate kada smo u zoni ugone? Kako je to kad smo izvan zone ugone? ”

Slajd 16

Osigurajte da sudionici shvate da obraćanje pažnje znači da je naš VESTIBULARNI sustav u optimalnoj zoni - možete pomoći djeci da obrate pažnju pružajući aktivnosti kretanja. To pomaže i onima koji traže vestibularne informacije hiperaktivnim ponašanjem (vrpoljenje, trčanje uokolo) i onima koji su pasivni (hipo) (sporst, sanjarenje).

Oboje trebaju više vestibularnih aktivnosti da bi bili u optimalnoj zoni.

Slajd 17

Ovaj slajd objašnjava razlike u vestibularnoj obradi informacija. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života. Dobar videozapis za VESTIBULARNI sustav je u prilogu: <https://www.youtube.com/watch?v=pEblLhUc1Pc>

Slajd 19

Ovaj slajd objašnjava razlike u proprioceptivnoj obradi informacija. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života. Dobar videozapis za PROPRIOCEPTIVNI sustav je u prilogu:

<https://www.youtube.com/watch?v=pEblLhUc1Pc>: <https://www.youtube.com/watch?v=b2iOliN3fAE&t=11s>

Slajd 21

Ovaj slajd objašnjava razlike u taktilnoj obradi informacija. Raspravite o svakom obliku reagiranja i navedite što više primjera iz stvarnog života.

Slajd 24

Aktivnost - podijelite senzorni profil gdje bi ga sudionici trebali ispuniti imajući na umu jednog od učenika s kojim rade. Možete koristiti senzornu skalu procjene poput ove iz Agencije za obrazovanje o autizmu (temeljena na skali procjene senzornog profila iz Bogdashine 2003). To je uključeno u Dodatak A:

datoteka: <:///C:/Users/targe/Downloads/AET%20Sensory%20Assessment%20checklist.pdf>

ili

<http://cnyspeechpathology.com/wp-content/uploads/2014/12/Short-Sensory-Profile.pdf>

Slajd 25

Dajte kratak pregled svakog od ovih pristupa. Daljnje informacije o svakom pristupu mogu se naći na sljedećim web stranicama: <https://www.sensoryintegration.org.uk/What-is-SI>

<https://www.snoezelen.info/history/>

<https://tacpac.co.uk/>

<https://www.cpft.nhs.uk/Documents/Miscellaneous/Sensory%20Motor%20Circuits.pdf>

Slajd 26

Ovo su ideje koje treba isprobati kada je kod vašeg učenik senzorni sustav pretjerano pobuđen

Slajd 27

Ovo su ideje koje treba isprobati kada je kod vašeg učenika senzorni sustav smanjeno pobuđen

Slajd 29

Postoje ideje za podršku promjenama učionice prilagođene potrebama učenika s autizmom u Modulu 5 Prilagodbe okoline i curriculumu.

Slajd 30

Dodaj/ukloni potrebne izvore

Modul 4 Senzorne potrebe (redovne i posebne škole) – napredna verzija

Slajd 4

Objasnite/raspravite o osjetilnom sustavu ako je potrebno

Slajd 6 i 7

Izaberite slajd za učitelja posebnih ili redovnih škola. Zamislite vlastite primjere ponašanja hipo i hiper-reakcije. Navedeni su neki primjeri: HIPER Čuje dolazak ljudi prije nego što uđu u sobu. Odbijanje suradnje s učiteljem koji viče. Bježanje iz učionice za vrijeme nastave glazbenog ili tijekom odmora u učionici.

HYPO Čini se da ne sluša učitelja dok je u stražnjem dijelu učionice. Proizvođenje puno buke/zvukova cijelo vrijeme.

Slajd 9

Pitajte sudionike „Kako izgleda i kako se osjećate kada smo u zoni ugone? Kako je to kad smo izvan zone ugone? ”

Slajd 14

Na temelju Dunnovog modela objašnjavaju da postoje četiri načina nošenja sa senzornim problemima, ovisno o osjetljivosti (hipo- ili hiper-) i obliku reagiranja (aktivno ili pasivno). Hiposenzibilna djeca imaju visok prag osjetljivosti. Hipersenzibilna djeca imaju niski prag osjetljivosti.

(1) traženje podražaja (visok prag i aktivna strategija samoregulacije) - TAMNO SIVO

(2) izbjegavanje podražaja (niski prag i aktivna strategija samoregulacije) - CRVENA

(3) osjetljivost na podražaje (nizak prag i pasivna strategija samoregulacije) - ŽUTA

(4) niska registracija (visok prag i pasivna strategija samoregulacije) – SVIJETLO SIVA

Sljedeći slajdovi objašnjavaju ova 4 oblika, uvijek nudeći:

- primjere ponašanja

- kako prepoznati da dijete ima taj problem

- strategije pomoći općenito

- primjeri, ideje strategije za sva osjetila

Izvor: Dunn, W. (2007). Supporting children to participate successfully in everyday life by using sensory processing knowledge. *Infant and Young Children*, 20, 84-101.

Slajd 15-18

Područje (4) niska registracija (visok prag i pasivna strategija samoregulacije) – SVIJETLO SIVO

- Slajd 15 - primjeri ponašanja - kako prepoznati da dijete ima taj problem

- Slajd 16 - strategije pomoći općenito

- Slajd 17-18 - primjeri, ideje strategije za sva osjetila

Slajd 19-22

Područje (1) traženja podražaja (visoki prag i aktivne strategije samoregulacije) - TAMNO SIVO

- Slajd 19 - primjeri ponašanja - kako prepoznati da dijete ima taj problem
- Slajd 20 - strategije pomoći općenito
- Slajd 21-22 - primjeri, ideje strategije za sva osjetila

Slajd 23-26

Područje (3) osjetljivost na podražaje (nizak prag i pasivna strategija samoregulacije) - ŽUTO

- Slajd 23 - primjeri ponašanja - kako prepoznati da dijete ima taj problem
- Slajd 24 - strategije pomoći općenito
- Slajd 25-26 - primjeri, ideje strategije za sva osjetila

Slajd 27-30

Područje (2) izbjegavanje podražaja (niski pragovi i strategija aktivne samoregulacije) - CRVENA-

- Slajd 27 - primjeri ponašanja - kako prepoznati da dijete ima taj problem
- Slajd 28 - strategije pomoći općenito
- Slajd 29-30 - primjeri, ideje strategije za sva osjetila

Slajd 32

Aktivnost - podijelite senzorni profil gdje bi ga sudionici trebali ispuniti imajući na umu jednog od učenika s kojim rade. Možete koristiti senzornu skalu procjene poput ove iz Agencije za obrazovanje o autizmu (temeljena na skali procjene senzornog profila iz Bogdashine 2003). To je uključeno u Dodatak A: datoteka

:///C:/Users/targe/Downloads/AET%20Sensory%20Assessment%20checklist.pdf

ili

<http://cnyspeechpathology.com/wp-content/uploads/2014/12/Short-Sensory-Profile.pdf>

Slajd 34

Program senzorne 'dijete' možemo zamisliti kao dobru prehranu mozga kako bi mogao dobro funkcionirati. Treba dobiti odgovarajuću prehranu, odgovarajuće podražaje.

Slajd 41

Dodajte lokalne izvore.

Modul 5 Prilagodbe okoline i curriculumuma (Redovne škole)

Slajd 3

Ova prezentacija će pokriti 4 ključna područja: Metode poučavanja djelotvorne za djecu s autizmom, teme koje se odnose na sadržaj poučavanja, prilagodbe koje se koriste u okruženju za učenje i ideje vezane uz evaluaciju ishoda učenja. Svako ovo područje bit će posebno predstavljeno u prezentaciji. Pogledom na gornji desni kut vidjet će se naslov područja o kojem će se govoriti.

Ne zaboravite naglasiti da postoji ogromna razlika u sposobnostima djece s autizmom. Neka djeca će možda zahtijevati više prilagodbi u učionici i nastavnom programu od drugih. Neće svako dijete trebati svaku od ovih strategija. Potrebno je dobro razmisliti o jedinstvenim karakteristikama svog učenika. Uskladite i prilagodite pristupe i strategije kako biste smanjili anksioznost, promicali neovisnost i maksimizirali potencijale.

Važno je imati što više stvarnih primjera iz stvarnog života koje možete pokazati sudionicima na edukaciji.

Slajd 4

Prilagodbe pripremaju učenika s teškoćama u razvoju na bolje prilagođavanje okolini, a da se ne mijenja standard curriculumuma.

Učenici s teškoćama u razvoju koji idu po prilagođenom programu, imaju pristup koji odgovara točno njihovim individualnim potrebama, a nastavnici ih ocjenjuju na različiti način od učenika koji prate redovni program.

Oboje i prilagodbe i prilagođeni program pomaže učenicima s teškoćama u učenju.

Slajd 5

Promjene i prilagodbe napravljene za učenike s autizmom mogu odgovarati i drugim učenicima u razredu koji imaju dodatne potrebe ili ako hrvatski jezik nije njihov prvi jezik. Mnogi od ovih pristupa pomoći će i učenicima koji imaju visoku razinu anksioznosti, neurološka stanja (poput ADHD-a) ili druge probleme vezane uz mentalno zdravlje.

Učitelji će imati koristi jer će učenik imati više samopouzdanja i postati neovisniji u učenju te će mu trebati manja podrška pojedinaca.

Slajd 6

Da biste saznali više o metodi strukturiranog poučavanja koja se koristi u ABA i TEACCH, možete pogledati sljedeće web stranice:

<https://www.autismspeaks.org/applied-behavior-analysis-aba-0>

<https://www.autism.org.uk/about/strategies/teacch.aspx>

Slajd 9

Važno je zapamtiti da nije cilj minimiziranje strukture. Pri primjeni strukture učenici će doživjeti uspjeh. Kod smanjenja strukture riskira se gubitak postignutog napretka. To možemo usporediti s učenicom koja ne čita dobro, ali tada joj je dan par naočala i pomoću njih može iznenada bolje čitati. Sigurno ne biste skidali naočale samo zato što sada učenica može čitati i mislite da joj više neće trebati.

Slajd 11 i 12

Vizualni rasporedi pomažu učeniku da **samostalno prelazi** iz aktivnosti u aktivnost te pruža informacije gdje trebaju sljedeće ići.

Vizualni rasporedi se temelje na strategiji "prvo-onda"; to jest "prvo radite ____, a onda učinite ____", a ne pristup "ako-onda" (tj., "ako to učinite ____, onda možete učiniti ____").

Vizualni rasporedi smanjuju razinu tjeskobe kod djece s autizmom tako smanjuje moguću pojavu nepoželjnog ponašanja pružajući strukturu učeniku za organiziranje i predviđanje dnevnih i tjednih događanja

Različita djeca će trebati različite razine informacija kako bi im se smanjila anksioznost. To se ne temelji na njihovim akademskim vještinama. Neki su učenici jednostavniji i prilagodljiviji, a drugima će biti potrebno mnogo detalja o njihovom danu. Zapamtite da je svako dijete s autizmom drugačije.

Svakako uklonite gotove aktivnosti tako da učenik ima osjećaj postignuća i završenosti. Tada će mu biti jasno koja je sljedeća aktivnost.

Koliko vas prekriži stavke na popisu ili kalendaru? Kako se osjećate tada?

Slajd 13

Radni sustavi nam pokazuju kako završiti zadatak ili aktivnost. Vizualno rastavlja zadatak na smislene, izvodljive faze i potiče neovisnost

Zapamtiti: Korak po korak

- Napravite listu prioriteta, ne pokušavajte učiti više od jedne nove stvari odjednom
- organizirati zadatke tako da učenici znaju što treba učiniti i koliko; pružiti učenicima način da vide kako napreduju, da znaju kada završavaju i da razumiju što slijedi.
- Zadaci se postavljaju u redosljed kroz radni sustav.
- Radni sustav se individualizira u skladu s razinom razumijevanja (predmeti, sustav uparivanja, pisani sustavi, kao što su popisi „za napraviti“).
- Radni sustav može se koristiti za pojedinačni / samostalni i grupni rad.
- Završite s nagradom kako bi motivirali ili smanjili količinu stresa kod učenika.

Slajd 14

Napravite niz vizualno strukturiranih zadataka, svaki pohranite u ladicu ili mapu. Takav sustav rada pokazuje djetetu koje zadatke očekuje na satu i kojim redosljedom. Opet je prikazano slijeva nadesno (isti poredak kao i za ispis). Zadaci su složeni s lijeve strane (ili na policama) i identificirani su slikama (koje se mogu odnositi na djetetove interese). Traka na čičak na stolu omogućuje vam prilaganje odgovarajućih slika za zadatke koje ste planirali za lekciju (radni sustav).

Uzimajući gornju sliku, dijete ga usklađuje sa zadatkom s istom slikom, dovršava taj zadatak, postavlja zadatak s desne strane kao „završeno“.

To traje sve dok zadnja slika na traci ne pokaže novu, a možda i korisnu aktivnost, npr. Računalo.

NEMOJTE pretpostaviti da učenici razumiju sve što im se kaže. Često ne razumiju. Treba misliti na sve vizualne znakove koje ih okružuju (geste, pokreti tijela, izrazi lica, radnje druge djece).

Važno je razumjeti dječji vizualni stil učenja i način na koji primaju i obrađuju informacije, izražavaju razumijevanje, a zatim pružiti dodatnu vizualnu podršku koja je potrebna tom djetetu.

Slajd 16

Većina djece moći će slijediti upute poput: „otvorite svoje knjige, napišite datum i naslov - ne zaboravite to podcrtati i zatim završite zbrajanje“. Međutim, mnogo djece s autizmom moglo bi imati koristi od pismenog popisa poput ovog.

Slajd 21

Koristite semantičke mape, dijagrame i slikovne prikaze kako biste učeniku pomogli da stvori jasan put pisanja i važnih podataka. Većina učenika s PSA smatra da su sve činjenice važne, tako da mogu imati poteškoća s glavnim idejama i sporednim detaljima.

Za početak pisanja koristite predložak (ili okvir za pisanje) . Ova strategija daje i konkretne informacije o tome koja su vaša očekivanja za učenikov pisani rad.

Navedite primjer kako želite da pismeni rad izgleda. Ovo će učeniku pomoći da shvati koja su očekivanja od njega.

Budite precizni (koliko odlomaka s koliko rečenica u svakom odlomku) za svaki zadani zadatak, tako da učenik točno zna što treba učiniti i kada će znati da je završio zadatak.

Ili razmislite o korištenju bilješki ili diktiranju kako biste pomogli u pisanju ideja. Učenici često ne vole pisanje teksta i to može biti prepreka u produktivnom radu.

Slajd 32

Pitajte sudionike što će se postići s primjereno prilagođenim okruženjem za učenje. Raspravite o svakom od plavih „mjehurića“.

Slajd 33

Budite svjesni da ono što tipični učenici mogu „isključiti“, za dijete s autizmom i njihove osjetilne razlike može biti vrlo teško. Zapamtite, kakvo bi moglo biti njihovo iskustvo u učionici i prilagodite se tome.

Slajd 34

Jasno definiranje pravila i očekivanja unutar razrednog okruženja može pomoći učeniku da se dobro smjesti i bude spreman za učenje. Na ta se pravila i očekivanja mogu uputiti kada bude potrebno.

Slide 35

Raspravite u malim skupinama prikladne ishode učenja za svoje učenike. Važno je zapamtiti da ciljevi učenja ne trebaju biti samo akademski, već i pomoći djetetu u pripremi za život izvan svijeta obrazovanja.

Modul 5 Prilagodbe okoline i curriculumuma (Posebne škole)

Slajd 3

Ova prezentacija će pokriti 4 ključna područja: Metode poučavanja djelotvorne za djecu s autizmom, teme koje se odnose na sadržaj poučavanja, prilagodbe koje se koriste u okruženju za učenje i ideje vezane uz evaluaciju ishoda učenja. Svako ovo područje bit će posebno predstavljeno u prezentaciji. Pogledom na gornji desni kut vidjet će se naslov područja o kojem će se govoriti.

Ne zaboravite naglasiti da postoji ogromna razlika u sposobnostima djece s autizmom. Neka djeca će možda zahtijevati više prilagodbi u učionici i nastavnom programu od drugih. Neće svako dijete trebati svaku od ovih strategija. Potrebno je dobro razmisliti o jedinstvenim karakteristikama svog učenika. Uskladite i prilagodite pristupe i strategije kako biste smanjili anksioznost, promicali neovisnost i maksimizirali potencijale.

Važno je imati što više stvarnih primjera iz stvarnog života koje možete pokazati sudionicima na edukaciji.

Slajd 4

Prilagodbe pripremaju učenika s teškoćama u razvoju na bolje prilagođavanje okolini, a da se ne mijenja standard curriculumuma.

Učenici s teškoćama u razvoju koji idu po **prilagođenom programu**, imaju pristup koji odgovara točno njihovim individualnim potrebama, a nastavnici ih ocjenjuju na različiti način od učenika koji prate redovni program.

Oboje i prilagodbe i prilagođeni program pomaže učenicima s teškoćama u učenju.

Slajd 5

Promjene i prilagodbe napravljene za učenike s autizmom mogu odgovarati i drugim učenicima u razredu koji imaju dodatne potrebe ili ako hrvatski jezik nije njihov prvi jezik. Mnogi od ovih pristupa pomoći će i učenicima koji imaju visoku razinu anksioznosti, neurološka stanja (poput ADHD-a) ili druge probleme vezane uz mentalno zdravlje.

Učitelji će imati koristi jer će učenik imati više samopouzdanja i postati neovisniji u učenju te će mu trebati manja podrška pojedinaca.

Slajd 6

Da biste saznali više o metodi strukturiranog poučavanja koja se koristi u ABA i TEACCH, možete pogledati sljedeće web stranice:

<https://www.autismspeaks.org/applied-behavior-analysis-aba-0>
<https://www.autism.org.uk/about/strategies/teacch.aspx>

Slajd 9

Važno je zapamtiti da nije cilj minimiziranje strukture. Pri primjeni strukture učenici će doživjeti uspjeh. Kod smanjenja strukture riskira se gubitak postignutog napretka. To možemo usporediti s učenicom koja ne čita dobro, ali tada joj je dan par naočala i pomoću njih može iznenada bolje čitati. Sigurno ne biste skidali naočale samo zato što sada učenica može čitati i mislite da joj više neće trebati.

Slajd 11 i 12

Vizualni rasporedi pomažu učeniku da **samostalno prelazi** iz aktivnosti u aktivnost te pruža informacije gdje trebaju sljedeće ići.

Vizualni rasporedi se temelje na strategiji "prvo-onda"; to jest "prvo radite ____, a onda učinite ____", a ne pristup "ako-onda" (tj., "ako to učinite ____, onda možete učiniti ____").

Vizualni rasporedi smanjuju razinu tjeskobe kod djece s autizmom tako smanjuje moguću pojavu nepoželjnog ponašanja pružajući strukturu učeniku za organiziranje i predviđanje dnevnih i tjednih događanja

Različita djeca će trebati različite razine informacija kako bi im se smanjila anksioznost. To se ne temelji na njihovim akademskim vještinama. Neki su učenici jednostavniji i prilagodljiviji, a drugima će biti potrebno mnogo detalja o njihovom danu. Zapamtite da je svako dijete s autizmom drugačije.

Svakako uklonite gotove aktivnosti tako da učenik ima osjećaj postignuća i završenosti. Tada će mu biti jasno koja je sljedeća aktivnost.

Koliko vas prekriži stavke na popisu ili kalendaru? Kako se osjećate tada?

Slajd 13

Radni sustavi nam pokazuju kako završiti zadatak ili aktivnost. Vizualno rastavlja zadatak na smislene, izvodljive faze i potiče neovisnost

Zapamtiti: Korak po korak

- Napravite listu prioriteta, ne pokušavajte učiti više od jedne nove stvari odjednom
- organizirati zadatke tako da učenici znaju što treba učiniti i koliko; pružiti učenicima način da vide kako napreduju, da znaju kada završavaju i da razumiju što slijedi.
- Zadaci se postavljaju u redosljed kroz radni sustav.
- Radni sustav se individualizira u skladu s razinom razumijevanja (predmeti, sustav uparivanja, pisani sustavi, kao što su popisi „za napraviti“).
- Radni sustav može se koristiti za pojedinačni / samostalni i grupni rad.
- Završite s nagradom kako bi motivirali ili smanjili količinu stresa kod učenika.

Slajd 14

Napravite niz vizualno strukturiranih zadataka, svaki pohranite u ladicu ili mapu. Takav sustav rada pokazuje djetetu koje zadatke očekuje na satu i kojim redosljedom. Opet je prikazano slijeva nadesno (isti poredak kao i za ispis). Zadaci su složeni s lijeve strane (ili na policama) i identificirani su slikama (koje se mogu odnositi na djetetove interese). Traka na čičak na stolu omogućuje vam prilaganje odgovarajućih slika za zadatke koje ste planirali za lekciju (radni sustav).

Uzimajući gornju sliku, dijete ga usklađuje sa zadatkom s istom slikom, dovršava taj zadatak, postavlja zadatak s desne strane kao „završeno“.

To traje sve dok zadnja slika na traci ne pokaže novu, a možda i korisnu aktivnost, npr. Računalo.

NEMOJTE pretpostaviti da učenici razumiju sve što im se kaže. Često ne razumiju. Treba misliti na sve vizualne znakove koje ih okružuju (geste, pokreti tijela, izrazi lica, radnje druge djece).

Važno je razumjeti dječji vizualni stil učenja i način na koji primaju i obrađuju informacije, izražavaju razumijevanje, a zatim pružiti dodatnu vizualnu podršku koja je potrebna tom djetetu.

Slajd 20

Profil preferencija koji identificira željene aktivnosti ili druge pojačivače koje učenik preferira može biti od pomoći. Ovaj popis „sviđa i ne sviđa“ može se izraditi uz pomoć obitelji i podijeliti ga sa svim zaposlenicima u školi.

Učenici s autizmom se ne mogu motivirati s istim pojačivačima koji su prisutni kod učenika tipičnog razvoja. Oni više vole knjige s činjenicama svojih omiljenih interesa, nego fikciju (na primjer, prijevoz, konji itd.)

Slajd 21

Pitajte sudionike što će se postići s primjereno prilagođenim okruženjem za učenje. Raspravite o svakom od plavih „mjehurića“.

Slajd 22

Podsjetnik – mnoge navedene ideje su prikazane u Modulu 4.

Slajd 24

Vizualnu strukturu može predstavljati slika, fotografija, tekst ili stvarni objekt - ovisno o sposobnosti osobe i razini stresa.

Slajd 25

Zapamtite da je upotreba vizualnih podsjetnika stalno potrebna, a ne samo kada su osobe s autizmom pod stresom (to bi trebao biti uobičajen način rada). Vizualni podsjetnici su učenicima s autizmom lakše razumljivi - a ipak još uvijek previše upotrebljavamo verbalne upute.

Ako želite, možete dati primjere vizualnih podsjetnika koje će sudionici vidjeti.

Slajd 27

Pogledajte koliko je jasno razumjeti što se radi s tim zadacima - čak i bez objašnjenja. Ne zaboravite da zadatke učinite vizualno jasnim i lako razumljivim.

Ako želite, možete podijeliti nekoliko primjera sa sudionicima.

Slide 28

Raspravite u malim skupinama prikladne ishode učenja za svoje učenike. Važno je zapamtiti da ciljevi učenja ne trebaju biti samo akademski, već i pomoći djetetu u pripremi za život izvan svijeta obrazovanja.

Module 6 Challenging Behaviour (Mainstream and special schools)

Slide 3

Pitajte polaznike koja ponašanja smatraju nepoželjnim Nakon što se svi slože da su ovo nepoželjna ponašanja ili možda dodaju još neka na popis, pitajte ih da podignu ruku ako su se u posljednja 4 tjedna uključivali u neka od tih ponašanja. Zašto su se uključivali u ta ponašanja? Koji je bio razlog tomu?

Slide 4

Većina nas izražava nepoželjna ponašanja. Vjerojatnije će se dogoditi ako smo pod velikim stresom. Vjerojatnije u situacijama kada se osjećamo da nam je voda došla do grla i nemamo vještine ili načine za suočavanje. Ili će se vjerojatnije dogoditi ako se ne osjećamo povezano s onima s kojima smo u interakciji.

Slide 6

Nepoželjna ponašanja mogu imati veliki učinak. Pitajte polaznike mogu li se sjetiti još nekih učinaka koje nepoželjna ponašanja mogu imati.

Slide 7

Predstavite analogiju Eric Schoplera o ledenjaku. Ponašanje na površini, ono je što vidimo, ali najčešće se ispod nalaze teškoće koje nismo uzeli u obzir. Više informacija o ovom pristupu možete naći na sljedećoj poveznici: <https://www.teachertoolkit.co.uk/2017/11/20/intervention-1/>

Slide 8

Pitajte polaznike kako se nose s novim situacijama ili kad imaju dug stresan period ili period u kojem dovoljno ne spavaju.

Slide 9

Pitajte polaznike: **Što biste učinili kada vidite takva ponašanja?**

Sudionici većinom daju rješenja samo na temelju izgleda ponašanja (topografija). Zatim objašnjavate da su tako prije provedene intervencije - uvod u sljedeći slajd.

Slide 10

Često se usmjeravamo na to kako ponašanje izgleda, a ne proučavamo zašto se ono događa, što se nalazi „ispod“ ponašanja. Ako zaustavimo to površno ponašanje, najčešće nastaju veći problemi zato što nismo obratili pozornost na podlogu ponašanja. Da li će ledenjak nestati ako mu odrežemo površinu? Neće, ono što je bilo ispod, isplivat će na površinu.

Slide 11

Osoba koja želi pažnju, dobit će ju vrlo brzo ako koristi nepoželjna ponašanja, dok će ju dobiti samo ponekad, ako koristi pozitivna ponašanja. Zato se trebamo zaustaviti i pogledat KOJA JE FUNKCIJA NEPOŽELJNOG PONAŠANJA. Nepoželjno ponašanje može imati komunikacijsku funkciju. Tada moramo odlučiti kako reagirati.

Slide 12

Pitate sudionike: „Što vam ovo govori? Što možete zaključiti iz tih primjera?“ Neki bi odgovori mogli biti: možete saznati o kontekstu, razlogu, uzroku, što dijete dobiva nepoželjnim ponašanjem.

Slide 13

Važno je polaziti od pretpostavke da i najzahtjevnije nepoželjno ponašanje nešto znači osobi koja ga izražava i da dijete ne radi izbor da se tako ponaša. **Naglasite da stručnjak ponekad može imati osjećaj da dijete namjerno manipulira i namjerno izabire ponašati se nepoželjno.**

Slide 14

Dajte primjere načina na koje teškoće i izazovi koji proizlaze iz PSA (socijalna interakcija, komunikacija, fleksibilnost u mišljenju i ponašanju) mogu utjecati na uzroke vidljivog ponašanja. Dakle, nepoželjna ponašanja imaju svoju funkciju, ona znače nešto osobi koja ih izražava.

Slide 15

Ovo su ključne ideje za preostali dio ove prezentacije. Potrebno je usmjeriti se na prevenciju. Ako s eusmejrmo samo na posljedicu nepoželjnog ponašanja, problem neće biti riješen. Želimo spriječiti ponašanje koristeći preventivne strategije.

Slide 17

Ovo je primjer u kojem nepoželjno ponašanje ima tri različite svrhe: izbjegavanje aktivnosti, privlačenje pažnje i samostimulacija.

Trebali bismo uzeti u obzir sve te funkcije i imati različite intervencije za svaku funkciju

Slide 18

U ovom primjeru, različita nepoželjna ponašanja imaju istu funkciju - dobivanje pažnje – stoga planiramo istu intervenciju za sva ponašanja

Slide 21

Pitajte sudionike: „Što još utječe na naše ponašanje i ne događa se neposredno prije ponašanja?“ - objašnjavajući situacije (e.g. biološki razlozi – umor, žeđ, etc. socijalni – puno ljudi, drugi učitelj. okolinski– buka, mirisi itd.)

Širi kontekst, podražaj, ponašanje i posljedica, četiri su elementa koja se analiziraju u okviru funkcionalne procjene ponašanja.

Slides 22 and 23

Za ovu aktivnost potreban je papir.

Izaberite primjeren video u kojem se događaji odvijaju do neke scene borbe, kao npr. U sceni iz filma Bridget Jones : <https://www.youtube.com/watch?v=gBvOHpNhswo> ili sličan prikaz s TVa ili interneta. Osigurajte da u videu nema nečeg neprimjerenog ili uvredljivog za polaznike. Pustite prikaz. U raspravi utvrdite o kojem ponašanju se radi, koju vrstu procjene mogu koristiti i kako bi to bilježili u PPP protokol. Objasnite polaznicima da takav pristu treba primijeniti kad se desi nepoželjno ponašanje.

Slide 24

Što je sve potrebno uključiti u Plan podrške za smanjivanje nepoželjnih ponašanja.

Slide 25

Strategije intervencije su reaktivne strategije.

Slide 26

Dajte konkretan primjer korištenja ove strategije i koje bi mogle biti posljedice. .

Slide 27

Osigurajte da su primjeri relevantni za polaznike - ovisno o tome dolaze li iz redovnih ili posebnih škola.

Slide 28

Pica je potreba za jedenjem nejestivih predmeta.

Slide 30

Mnoge od ovih modela i strategije mogu se pronaći u drugim modulima.

Slide 31

Na ovom slajdu su strategije koje će biti prikazane na drugim slajdovima.

Slide 33

Možete dodati druge primjere ako želite.

Slide 34

Dijete može odbijati teške zadatke. Počnite s 3 do 5 lakih zadataka prije nego što prezentirate teži i onda ponavljajte koliko je potrebno.

Slide 35

Dobivaju prvo jednostavne zadatke gdje za svaki dobiju pohvalu, a zatim im se daje teže zadatak gdje trebaju uložiti trud. Može se koristiti kod svih školskih zadataka.

Slide 37

Aktivnost objašnjena na slajdu. .

Slide 38

Rasprava o važnosti poučavanja o onome što je razvojno i kulturološki prikladno, ali uzimajte u obzir razlike, raznolikost djece s PSA - koliko mijenjamo osobu i koliko mijenjamo sebe i okolinu
Trebamo biti spremni raditi prilagodbe, ali i naučiti dijete da se ponaša na primjeren način.

Slide 39

Važno je poučavati alternativno i očekivano ponašanje! Sjetite se planiranja socijalnog ponašanja iz Modula 3

Slides 41 and 42

Sumarni slajdovi.

Prilog 1

Transkript: Sustav komunikacije razmjenu slika

Objašnjavati ću i vrlo kratko demonstrirati prve četiri faze sustava komunikacije pomoću razmjene slika. Ovo je prva faza. S prvom fazom trebate imati pojačanje, u ovom slučaju će to biti jabuka. Imam jako veliki interes za hranom. Idem odglumiti učenika. U prvom koraku, kada uvodite postupak za razmjenu slika - morate imati i dvije odrasle osobe da pomognu u procesu. Tako će jedna odrasla osoba držati pojačanje i pokušati me navesti na zahtijevanje. Druga odrasla osoba zaustaviti će me prije nego dođem do željenog predmeta i voditi prema odgovarajućoj slici. Ovo je slika jabuke. Idem na razmjenu. Ako dijete ne podigne sliku, možete mu pomoći - zato je druga osoba tu. Pokušajte komunicirati i recite riječ onoga što dobivaju - pa recite "jabuka" kada se razmjena odvija. Pokazat ću vam to još jednom. Želim jabuku, pa uzmi sliku. Kažete "jabuka". To je prva faza.

Sad ćemo krenuti na drugu fazu. Druga faza uključuje kretanje. Tako da, sada kada razumijem da ovaj simbol znači jabuka, s time trebam doći do jabuke. Ali učenik tu sliku sada mora odnijeti u neki drugi dio sobe, putujući na daljinu. Recimo da treba biti udaljenost preko stola. Treba biti udaljen otprilike jedan do dva metra. Važno je izgovoriti riječ dok radite razmjenu. Ovo će pomoći djetetu da razumije da sve to uključuje komunikaciju i nadam se da će usvojiti i riječ. Mnogi se roditelji brinu da dijete neće naučiti govoriti. Otkrili smo da to nije istina. Zapravo vizualno gledanje riječi pomaže djetetu da razumije sve ove simbole i riječi koje im se događaju u glavi.

Idemo na treću fazu. To je korak za diskriminaciju slike. Dakle, ovdje imam dva simbola - postoji jedan za bananu. Želim jabuku. Moram znati što ti simboli znače. Znam da želim jabuku, pa ću odabrati sliku jabuke koju ću dati zauzvrat. U trećoj fazi to moraju učiniti ispravno, a ne samo odabrati slučajno bilo koju karticu ili sliku. Moraju razlikovati što je na slici, da je to nešto što žele imati.

Posljednja faza koju ću vam danas pokazati je četvrta faza, a četvrta faza uključuje rečeničnu traku na koju se stavlja riječ 'Želim'. "Želim" je veliki pojačivač za većinu učenika. Ovako će jednom govoriti. Kada nauče govoriti, najprije će pokazati da nešto žele. Opet imate diskriminaciju i možete povećati broj simbola kako djeca postaju sigurnija u primjeni sustava za razmjenu slika. Želim "jabuku", pa ću to staviti zajedno na rečeničnu traku. Za početak ću to staviti da stoji samostalno. Možda ćete morati koristiti fizičku podršku „ruka na ruku“ kako biste im pomogli da sastave svoju prvu rečenicu na traci, a možete ga imati i na ovakvoj ploči. Možda ćete imati više simbola unutra koje ću pokazati kasnije. Započnite vrlo jednostavno - koristite samo dva simbola. Evo jabuke. Razmijeniti ću to i važno je pročitati što rečenica kaže. Tako odrasla osoba kaže „želim jabuku“. Dobijem svoju nagradu - pa to je vrlo motivirajuće. Kako djeca rastu i nauče što znače simboli, možete povećati složenost knjige i izraditi je na bilo koji način koji želite. Ova je vrlo napredna - vrlo složena. Ovdje ima puno različitih riječi - puno stvari koje učenika motiviraju. Važno je da kad dođe do razmjene učenik dobije ono što traži. Zaista je važno da razumiju važnost jezika.

Prilog 2

Transkript: Jednostavni znakovni jezik

Pozdrav – vježbati ćemo neke znakove Makatona pa ću svaki znak pokazati dva puta

Bok

Vidi

Doviđenja

Jedi

Hvala

Knjiga

WC

Mama (majka)

Piće

Tata (otac)

Škola

Stop

Autobus

Dom

Automobil

Učitelj, nastavnik, profesor

Sjedi

Keks

Sada - Sljedeće

Olovka

Papir

Što

Gdje

Tko

Kada

Mjehurići

Igra

Zašto

Dođi ovamo

Stani

Tiho

Voće